

UNIwersYTET
WARszawSKI

Wydział Prawa i Administracji

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Warszawa, 3 lutego 2025 r.

dr hab. Piotr Grzebyk, prof. UW
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warszawski

*Recenzja w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
dr Magdalenie Łagiewskiej*

I. Przedmiot recenzji

Niniejsza recenzja została sporządzona w związku z powierzeniem mi przez Radę Doskonałości Naukowej (dalej „RDN”) funkcji recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego **dr Magdalenie Łagiewskiej** (pismo RDN do Rektora Uniwersytetu Gdańskiego z 9 października 2024 r., DRKN.Z5.400.107.2024).

Zgodnie z umieszczonym na stronie internetowej RDN materiałem *Postępowania dotyczące nadawania stopnia doktora habilitowanego. Poradnik* (<https://www.rdn.gov.pl/dobre-praktyki-poradnik-postepowania-dotyczace-nadawania-stopnia-doktora-habilitowanego.html>) dalej „Poradnik RDN”) recenzja jest „*wyrazem osobistej oceny, o charakterze eksperckim, wkładu osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w rozwój określonej dyscypliny naukowej albo artystycznej*”. (s. 32).

„*Recenzje powinny być rzetelne, skrupulatne, dokładne i obiektywne, a oceny uzasadnione. Recenzja powinna zawierać jasno określoną i jednoznaczną konkluzję (pozytywną lub negatywną) wraz z odpowiednim uzasadnieniem. Nieuzasadnione recenzje pozytywne są równie naganne jak nieuzasadnione recenzje negatywne*”. (s. 33).

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z 2 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, dalej „ustawa”) „*stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a lub b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie*

art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b lub c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne”.

Poradnik RDN stanowi, że „warunkiem nadania stopnia doktora habilitowanego jest przedłożenie do oceny co najmniej dwóch osiągnięć, które spełniają kryterium znaczącego wkładu w rozwój określonej dyscypliny. Jednocześnie, w ramach dorobku, osoba ubiegająca się o nadanie stopnia doktora habilitowanego musi posiadać co najmniej” – w przypadku Habilitantki – „monografię” (s. 12).

Definicje monografii naukowych oraz artykułów naukowych zostały ujęte w przepisach rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej, t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 661 (dalej „rozporządzenie”). Zgodnie z § 10 ust. 1 i 2 rozporządzenia „monografia naukowa jest to recenzowana publikacja książkowa przedstawiająca określone zagadnienie naukowe w sposób oryginalny i twórczy, opatrzona przypisami, bibliografią lub innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym”.

Zgodnie z art. 221 ust. 8 ustawy recenzenci „oceniają, czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 i przygotowują recenzję”.

Za Poradnikiem RDN (wersja z 9 sierpnia 2023 r. s. 32) przywołuję następujący sposób rozumienia art. 221 ust. 8 ustawy: „z przepisu tego może wynikać, że podstawową i jedyną rolą recenzenta jest dokonanie oceny, czy osiągnięcia naukowe albo artystyczne osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 tej ustawy. W konsekwencji recenzenci nie powinny [pisownia oryginalna] uzależniać konkluzji recenzji od oceny spełnienia przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora habilitowanego przesłanki dotyczącej wskazywania się aktywnością naukową albo artystyczną, o której mowa w art. 219 ust. 1 pkt 3 p.s.w.n.”.

We wcześniejszej wersji Poradnika RDN (wersja z 5 sierpnia 2021 r.) prezentowano inny pogląd: „z przepisu tego może wynikać, że podstawową i jedyną rolą recenzenta jest dokonanie oceny, czy osiągnięcia naukowe albo artystyczne osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 tej ustawy. Należy jednak przyjąć, że od recenzentów można oczekiwać dokonania oceny spełnienia wszystkich przesłanek warunkujących nadanie tego stopnia, w tym przede wszystkim, czy wskazane w dokumentacji wniosku informacje o aktywności naukowej albo artystycznej, o której mowa w art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy, są istotne w ramach danej dyscypliny”.

W przedłożonej do podpisu przez Uniwersytet Gdański umowie o dzieło na sporządzenie recenzji w postępowaniu habilitacyjnym od recenzenta wymaga się, aby jego dzieło (tj. recenzja) „zawierało uzasadnioną ocenę, czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy oraz jednoznaczny wniosek końcowy (pozytywną albo negatywną konkluzję) oceny (§ 5 ust 2 umowy o dzieło).

Podsumowując, na podstawie art. 221 ust. 8 ustawy oraz wspomnianej umowy o dzieło z Uniwersytetem Gdańskim niniejsza recenzja dotyczy osiągnięć naukowych stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny, w tym przede wszystkim monografii *Digitalization and the Use of New Technologies in International Arbitration*, Brill 2024, ss. 207.

Tym samym recenzja nie dotyczy aktywności naukowej dr Magdaleny Łagiewskiej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej (art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy).

II. Recenzja monografii habilitacyjnej *Digitalization and the Use of New Technologies in International Arbitration*

Monografia habilitacyjna dotyczy digitalizacji i nowoczesnych technologii w międzynarodowym arbitrażu. Książka została wydana drukiem po pierwsze w języku angielskim, po drugie w uznanym wydawnictwie międzynarodowym (Brill), w którym publikacje podlegają rzetelnym recenzjom wydawniczym.

Już te dwie okoliczności stwarzają domniemanie, że monografia dotyczy istotnych zagadnień, które nurtują środowisko naukowe oraz że przeprowadzony w książce wywód został przeprowadzony zgodnie ze sztuką.

W tym kontekście potwierdzenie przez recenzenta domniemania, że oceniana monografia stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne mogło wydawać się zadaniem łatwym.

Przedstawiam poniżej cztery uwagi co do monografii, które utrudniają wystawienie jednoznacznie pozytywnej oceny tego osiągnięcia naukowego.

Po pierwsze, nie mam pewności, czy w pracy został prawidłowo przedstawiony istotny problem naukowy (dotychczas nierozstrzygnięty), który Habilitantka miała zamiar rozwiązać.

Autorka wyjaśniła bowiem, że „*this book aims to primarily identify new technologies widely used in international arbitration along with advantages and challenges related to the digitalization of international disputes. Such analysis is necessary to assess whether the binding legal framework of international commercial arbitration provides a pro-technology approach*” (s. 2).

Dalej Autorka twierdzi jednak, że „*the primary purpose of this scientific research is to formulate pertinent questions rather than solely providing predetermined answers that reflect the potential risks and benefits of technology*” (s. 2).

Innymi słowy Autorka zamierza zidentyfikować nowe technologie stosowane w arbitrażu oraz przedstawić zalety i wyzwania cyfryzacji sporów międzynarodowych. Pozwoli to Autorce ocenić, czy istniejący system prawny jest dostosowany do zachodzących zmian. Celem pracy – co podkreśla Autorka – nie jest przedstawienie konkretnych odpowiedzi, a bardziej stawianie pytań.

Nie ma pewności, czy samo stawianie pytań w sposób taki, jak uczyniono to w ocenianej pracy, wystarczy do rozstrzygnięcia istotnego problemu naukowego. Wątpliwości na temat braku istotnego (dotychczas nierozstrzygniętego) problemu badawczego wcale nie rozwiewa zapewnienie z wprowadzenia, że „*in addition, this analysis aims to create a list of recommendations regarding the use of new technologies in international commercial arbitration*” (s. 2).

Ponadto, nie do końca rozumiem – być może ze względu na brak precyzji Autorki w tym zakresie – w jaki sposób główne pytanie badawcze ma pomóc w osiągnięciu celów pracy. Główne pytanie badawcze ujęto bowiem tak: „*The subject of this dissertation, and at the same time the main research question is to answer how digital law upholds the use of new technologies in international arbitration*” (s. 2).

Po drugie, nie mam pewności, czy Habilitantka prawidłowo rozróżnia cel badawczy (*the primary purpose of this scientific research*) i problem badawczy, tj. pytanie badawcze (*the main research question*). Cel badawczy to zamierzenie naukowca w badaniu, którego się podejmuje. Natomiast problem badawczy (pytanie badawcze) jest stwierdzeniem pewnego stanu niewiedzy, błędu lub konfuzji w interesującym nas obszarze. Problem badawczy również określa to, czym będziemy się zajmować, ale nie odnosi się bezpośrednio do naszych zamierzeń.

Uważam, że czytelnik rozprawy habilitacyjnej może oczekiwać bardziej precyzyjnego określenia, czym jest i po co została napisana monografia.

Stawiam zatem ostrożną tezę, że Habilitantka nie określiła wprost istotnego celu naukowego rozprawy, nie wyjaśniła zatem, jaki główny problem naukowy (dotychczas nierozstrzygnięty) podejmuje się rozwiązać oraz co jest jego istotą.

Po trzecie, główną tezę pracy postrzegam jako mało odkrywczą. Habilitantka twierdzi, że rozwiązanie wskazanych przez nią ogólnych i szczegółowych problemów badawczych pozwoli postawić/obronić następującą tezę: „*the main thesis of the dissertation, according to which international law in the field of international commercial arbitration lags behind technological changes*” (s. 3).

Takie ujęcie głównej tezy pracy pozwala zadać pytanie na temat oryginalności pracy habilitacyjnej. Zgodnie z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia oraz z wskazówkami z Poradnika RDN (s. 13) monografia naukowa ma przedstawiać „określone zagadnienie naukowe w sposób oryginalny i twórczy”

Bez wątplenia tematyka podjęta w recenzowanej książce otwiera dużą liczbę nowych pól badawczych, ale próba zredukowania ich do prostego twierdzenia, że istniejący system prawny (tak krajowy, jak i międzynarodowy) jest niedostosowany do zmian technologicznych oraz cyfryzacji jest w pewnym stopniu rozczarowujący.

O aktualności i popularności tematyki, której badania podjęła się Habilitantka, świadczą liczne publikacje wydane po 2024 r. (zob. np. ostatnio Maud Piers, Sean McCarthy red., *Transforming Arbitration: Exploring the Impact of AI, Blockchain, Metaverse and Web3*, Radboud University Press 2025), natomiast po lekturze monografii, zastanawia mnie ciągle, jakie nowe problemy, wyzwania i kwestie sporne przedstawiono w recenzowanej książce, których nie zidentyfikowano/przeanalizowano już w nauce (polskiej i przede wszystkim zagranicznej). Przykładowo, w 2022 r. Wolters Kluwer International wydał drukiem monografię zbiorową pod tytułem *International Arbitration and Technology*, której redaktorami są Pietro Ortolani, André Janssen oraz Pieter Wolters. Pozycji tej nie odnotowano nawet w bibliografii recenzowanej pracy. Już sama lektura spisu treści choćby tej książki (zob. poniżej) potwierdza zasadność pytania o oryginalność książki habilitacyjnej.

Pietro Ortolani, André Janssen & Pieter Wolters, Chapter 1 Introduction: international arbitration and technology
PART I. ONLINE ARBITRATION: NEEDS, CHALLENGES AND EXPECTATIONS OF DIFFERENT STAKEHOLDERS

Noam Zamir, Chapter 2 Online arbitration: the perspective of the arbitrator and the secretary

Niek Peters & Christina Mangani, Chapter 3 Online arbitration: the counsel perspective

Thomas de Bekker & Camilla Perera-De Wit, Chapter 4 Online arbitration: the institutional perspective

PART II. COMMENCING AND CONDUCTING ARBITRAL PROCEEDINGS: THE ROLE OF TECHNOLOGY

Luigi Cantisani & Aygun Mammadzada, Chapter 5 Electronic consent to arbitration

Bas van Zelst & Bas Keizers, Chapter 6 The effects of online examination of experts and witnesses in international arbitration: familiar or uncharted territory?

Emily Hay, Chapter 7 Data protection and international arbitration: never the twain shall meet?

PART III. THE DIGITAL ARBITRAL AWARD, ITS USES AS DATA, ITS VALIDITY AND ENFORCEABILITY

Wolfgang Alschner & Damien Charlotin, Chapter 8 Data mining, text analytics, and investor-state arbitration

Piotr Wilinski & Maciej Durbas, Chapter 9 Data mining, text analytics and international commercial arbitration

Pietro Ortolani, Chapter 10 The digital arbitral award

PART IV. FUTURE USE-CASES OF TECHNOLOGY IN ARBITRATION

Relja Radovic, Chapter 11 Technology and the processing of mass investment arbitration claims

Pietro Ortolani, Chapter 12 Blockchain technology and arbitration.

Gdyby tylko w monografii habilitacyjnej znalazł się jakikolwiek fragment dotyczący opisu dotychczasowego stanu wiedzy w temacie poddanym analizie, to czytelnik pracy nie miałby zapewne tak wielu wątpliwości na temat nowatorstwa recenzowanej książki.

W tym kontekście zastanawia mnie, jak przebiegał proces recenzyjny w Brill-u. Jak w każdym wydawnictwie zagranicznym, tak i w tym, jednym z podstawowych pytań, na które Autor musi odpowiedzieć, składając propozycję książkową (*book proposal*), jest to: czy książka konkuruje z innymi pozycjami na rynku? (w przypadku formularza recenzyjnego Brill-a pytanie brzmi dokładnie tak: „*Does the work, as far as you know, to a great extent duplicate the work of others? How does it compare with other, especially recent, publications in the field?*”).

Po czwarte, niejasno jest określony przedmiot badań. Autorka na s. 6 wyjaśniła, że „*as for the choice of countries whose solutions have been analyzed (People's Republic of China and United States of America) [...]*”, zapowiadając tym samym, że praca ma charakter komparatystyczny i dotyczy dwóch systemów krajowych. Nie odpowiada to treści poszczególnych rozdziałów. Znakomita większość pracy nie dotyczy w ogóle prawa krajowego.

Nie miałbym zastrzeżeń, gdyby Autorka za punkt wyjścia w pracy nie przyjmowała literatury polskiej. Monografia jest wydana po angielsku i nie opiera się na badaniu rozwiązań polskiego porządku prawnego. Dlatego niezrozumiałe jest dla mnie powoływanie się na wstępie pracy aż dwukrotnie na fakt, że w polskiej literaturze występują jakieś „luki” badawcze, których istnienie uzasadniać ma trafność i aktualność tematu książki habilitacyjnej (zob. s. 3 i s. 6). Gdyby jednak na poważnie sprawdzić to twierdzenie Autorki, to zastanawiające jest np. pominięcie podstawowych pozycji polskiej literatury. Na przykład Habilitantka nie powołuje się na istotną z punktu widzenia wybranego tematu monografię A. M. Arkuszewska, *Informatyzacja postępowania arbitrażowego*, Warszawa 2019.

Pozytywnie natomiast oceniam fakt, że Habilitanta wskazała na s. 2 jasno i wyraźnie pięć szczegółowych problemów badawczych (*research problems*) oraz na s. 3 sześć kolejnych, krótkich pytań badawczych.

W Rozdziale I (*The General Approach to Digitalization in International Disputes Resolution*, ss. 7-30). Autorka poczyniła szereg ustaleń o charakterze wprowadzającym. Ta część książki ma charakter deskryptywny, w której uporządkowano na potrzeby dalszych części pracy podstawowe pojęcia takie jak digitalizacja, ICTs, ODR, itp. oraz opisano „typy” międzynarodowych modeli rozwiązywania sporów (zob. punkt 5, od s. 17).

Punkt 6 tego rozdziału (*Twofold Approaches to the Use of Technologies in International Arbitration*) ma także charakter opisowy. Nie mam też pewności co do kompatybilności pytań zadanych na wstępie rozdziału I (s. 7) – które w tej części pracy miały być rozstrzygnięte – z konkluzjami rozdziału, które przedstawiono na s. 29.

Rozdział II (ss. 31-82) jest zatytułowany *New Technologies in Arbitral Tribunals: An Overview*. W tej części pracy Autorka odpowiadała na pytania: “*what solutions within digitalization and which new technologies have been adopted by arbitration tribunals? Which forms of IT tools and innovation driven technologies are widely used international arbitration and what is the legal background of IT tools?*” (s. 81).

Najwięcej uwagi poświęcono ogólnym rozważaniom o tzw. *remote hearings* i zastosowaniu AI w arbitrażu. Tok wyводу jest bardzo ogólny i ma charakter bardziej opisowy niż analityczny. Rozdział ten, podobnie jak i wcześniejszy ma charakter ciągle wprowadzający. Potwierdza to zresztą tytuł, który potwierdza, że ten fragment jest tylko *An Overview*.

Rozdział III zatytułowany *Advantages of Digitalization in International Arbitration* wyróżnia się rozmiarem, ponieważ liczy zaledwie 11 stron. Podobnie jak w przypadku rozdziału I także i tu dostrzegam brak spójności między pytaniami badawczymi zadanyymi na wstępie rozdziału, treścią zasadniczej części rozdziału oraz konkluzjami rozdziału. W konkluzjach stwierdzono, że rozdział dotyczył ustalenia: “*whether the process of digitalization and the introduction of new technological solutions is beneficial from the perspective of international arbitration. Furthermore, in what way do new technologies guarantee fundamental rights arising from international conventions and international arbitration law?*” (s. 93). Nie mam pewności, czy tym drugim pytaniem w ogóle się w tej części pracy zajęto.

Rozdział IV pod tytułem *Challenges Related to Digitalization in International Arbitration* (ss. 94-147) jest zasadniczą częścią pracy, w której opisano główne praktyczne wyzwania (*practical challenges*) dla arbitrażu w erze nowoczesnych technologii.

Wywód oceniam jako mało pogłębiony, choć bez wątplenia uporządkowany. Mam też wątpliwości, na ile zebrane w tym miejscu informacje stanowią nowe ujęcie tematu i wnoszą nowe ustalenia, teorię oraz doświadczenia do nauki. Podnosiłem ten wątek we wstępie recenzji

i pozostawiam sobie prawo do zadania pytań w tym przedmiocie podczas kolokwium habilitacyjnego.

Rozdział V zatytułowany *Future of International Arbitration* (ss. 148-180) miał odpowiedzieć na pytania: “*whether there are legal solutions in the field of green arbitration, AI-arbitrators, and block-chain arbitration and how does technological progress in international arbitration relate to the achievement of sustainable development goals?*”. Mam wątpliwości, czy argumentacja prowadzona w tym rozdziale dotyczyła przytoczonych wyżej pytań, w szczególności w części, w której omawiany jest system *smart courts* w ChRL. Wątpliwości nie rozwiewa lektura zaledwie kilkudzaniowej konkluzji (s. 180) tego obszernego rozdziału.

Nie można odmówić Autorce wysiłku, który włożyła w przygotowanie książki. Wydanie drukiem monografii było sukcesem, a zawarte w niej treści potwierdzają Jej orientację w tematyce arbitrażu oraz nowoczesnych technologii.

Konkludując, recenzowana książka spełnia minimalne wymagania stawiane monografii habilitacyjnej. Jednoznacznie negatywną ocenę – wynikającą z wątpliwości w przedmiocie oryginalności i nowatorstwa problemów poddanych analizie, a rozstrzygniętych już w nauce polskiej i zagranicznej – utrudnia fakt wydania monografii w renomowanym, zagranicznym wydawnictwie Brill.

III. Recenzja osiągnięć naukowych dr Magdaleny Łągiewskiej stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny, innych niż monografia habilitacyjna *Digitalization and the Use of New Technologies in International Arbitration*

Zapoznałem się z dostarczonymi mi publikacjami Habilitantki, które w większości oceniam jako solidne opracowania naukowe. Wyróżniłem graficznie (pogrubienia) te pozycje, których wartość naukowa jest w mojej ocenie ponadprzeciętna. Dorobek naukowy Habilitantki nie jest monotematyczny.

W przekazanych materiałach znajdują się skany publikacji oraz monografia M. Łągiewska, *中国与波兰关于国际商事仲裁效力的比较研究*, [Skuteczność umowy o arbitraż w prawie chińskim i polskim: studium prawno-porównawcze] Toruń 2022, ss. 218.

Habilitantka jest też współautorką monografii M. Łągiewska, J.M. Łukasiewicz, *Chińskie prawo rodzinne. Zagadnienia wybrane*, Toruń 2020, ss. 220. Nie było zatem zasadne na liście

publikacji do recenzji wymienić poszczególnych rozdziałów autorstwa Habilitantki. Odnotowałem bowiem fakt współautorstwa książki o chińskim prawie rodzinnym.

Doktor Łagiewska przedstawiła zatem 15 rozdziałów w monografiach, których wartość naukowa także nie budzi wątpliwości. Są to spełniające kryterium naukowości publikacje. Korzystnie wypada dla Habilitantki fakt, że większość z tych opracowań to rozdziały przygotowane samodzielnie, jedynie cztery we współautorstwie. Przemawia to za samodzielnością naukową.

1. M. Łagiewska, J.M. Łukasiewicz, Ochrona własności w świetle chińskich regulacji prawnych [w:] Prawo azjatyckie z perspektywy europejskiej, red. M. Stępień, R. Łukasiewicz, Toruń 2018, ss. 162-177.
2. K. Zeidler, M. Łagiewska, Niszczenie dziedzictwa kultury podczas rewolucji kulturalnej w Chinach i zwrot ku dobrom kultury w prawodawstwie początku lat 80. [w:] Polsko-ukraińskie miscellanea prawnicze, red. A. Szmyt, J. Boszycki, Gdańsk 2020, ss. 101-109.
3. M. Łagiewska, Alternative dispute resolution mechanisms in China: recent developments and challenges ahead [w:] A pathway to the future of ADR: comparative perspectives from around the world, red. Dhiman Ashu, Łagiewska Magdalena, Erickson Robertshaw Maureen, MediateGuru 2020, ss. 57-67.
4. K. Zeidler, M. Łagiewska, Prawna ochrona dziedzictwa kultury w Chińskiej Republice Ludowej - zarys zagadnienia [w:] Chiny i Azja Wschodnia: dziedzictwo w obliczu przemian, red. Tomczak Marta, Golik Katarzyna, Wydawnictwo Akademickie Dialog 2021, ss.111-124.
5. M. Łagiewska, Role of international criminal court in the protection of human rights: recent developments [w:] Gen-Z and human rights: a guide to perspective of today's generation to human rights, red. Dhiman Ashu, Bhamra Param, Shirsat Janhvi, Notion Press 2021, ss. 1-12.
6. M. Łagiewska, Cultural Heritage in China: Protection and Restitution of Chinese Cultural Goods [w:] The Silk Road: Collection of Papers from the Sixth International Conference on Chinese Studies The Silk Road, Organized by Confucius Institute in Sofia, 4-5 June 2021, ss. 274-281 – *traktuje ten tekst bardziej jako materiał pokonferencyjny.*
7. M. Łagiewska, Chinese Approach to Online Dispute Resolution [w:] Buducnost' prava - Pravo buducnosti li: zborník príspevkov z online vedeckej konferencie, Conference proceedings: Law of the Future - The Future of Law, red. Garayova Lilla, Bratislava, Paneurópska vysoká škola. Fakulta prava 2022, ss. 48-63.

8. **M. Łagiewska, The New Landscape of Arbitration in View of Digitalization [w:] The Impact of Covid on International Disputes. International and Comparative Business Law and Public Policy, red. S. Lalani, S.G. Shapiro, Brill 2022, ss. 208-217 – rozdział wykorzystany w monografii habilitacyjnej.**
9. M. Łagiewska, Co można zrobić z dziełem sztuki? Wola artysty a prawo właściciela [w:] Co można zrobić z dziełem sztuki? Aspekty prawne kultury i sztuki, red. K. Zalaśńska, Warszawa 2023, ss. 45-54.
10. M. Łagiewska, Significance of the Online Courts: An Example of the People 's Republic of China [w:] Politicality, Religiosity, Security. Diversity Perspective of Europe and Asia, red. D. Plecka, D. Kawa, Toruń 2023, ss. 65-81.
11. **M. Łagiewska, Legal Semiotics and Chinese Philosophy [w:] Research Handbook on Legal Semiotics, red. A. Wagner, S. Marusek, EE 2023, ss. 158- 170.**
12. M. Łagiewska et al., Building Tomorrow's ILA. From the perspective of the ILA's younger members [w:] Au service du droit international. Les 150 ans de l'Association de droit international, ed. Catherine Kessedjian, Olivier Descamps, Teodolinda Fabrizi, Editions Pantheon-Assas, « Hors collection », 2023, ss. 667-677.
13. M. Łagiewska, Garść wspomnień z Szanghaju, czyli o tym, jak Chińczycy wykładają prawo międzynarodowe [w:] Educatio iuris – ars boni et aequi, red. M. Balwicka-Szczyrba, J. Zajadło, Gdańsk 2023, ss. 295-306.
14. M. Łagiewska, Destruction of Natural and Cultural Heritage During Armed Conflicts: An International Law Perspective [w:] Mastandrea Bonaviri, G., Sadowski, M.M. red., Heritage in War and Peace. Law and Visual Jurisprudence, vol. 12, Springer 2024, ss. 287-298.
15. **M. Łagiewska, Legal Aspects of the Digital Silk Road: Trends and Challenges [w:] Routledge Handbook of Chinese and Eurasian International Relations, red. M. Sahakyan, Routledge 2024.**
16. M. Łagiewska, Uwagi na temat systemu prawnego w Chinach [w:] M. Łagiewska, J.M. Łukasiewicz, *Chińskie prawo rodzinne. Zagadnienia wybrane*, Toruń 2020, ss. 11-41.
17. M. Łagiewska, Wybrane zagadnienia dotyczące sytuacji prawnej dziecka w prawie chińskim [w:] M. Łagiewska, J.M. Łukasiewicz, *Chińskie prawo rodzinne. Zagadnienia wybrane*, Toruń 2020, ss. 137-140; ss.145-159.
18. M. Łagiewska, Prawo alimentacyjne w systemie prawnym ChRL [w:] M. Łagiewska, J.M. Łukasiewicz, *Chińskie prawo rodzinne. Zagadnienia wybrane*, Toruń 2020, ss. 160-183.

Habilitantka przedłożyła także dwadzieścia dwa teksty opublikowane w czasopiśmie naukowych i większość z tych dzieł nie jest we współautorstwie. Dwa teksty mają niewielkie rozmiary (6/7 stron – zaznaczone kursywą). Poza tym, wartość naukowa przedstawionego dorobku nie budzi wątpliwości.

1. M. Łagiewska, Charakterystyka chińskiego prawa cywilnego – wybrane aspekty, *Gdańskie Studia Azji Wschodniej* 2017, z. 12, ss. 86-95.
2. M. Łagiewska, Arbitraż w Chinach – uwagi ogólne, *Gdańskie Studia Azji Wschodniej* 2020, z. 17, ss. 42-52.
3. M. Łagiewska, Co nurtuje Chińczyków, czyli o aktualnych problemach w chińskiej prasie. Artykuł recenzyjny: Prasa chińska o przemianach społeczno-kulturowych kraju w początkach XXI wieku, red. K. Gawlikowski et al., Warszawa 2020, *Gdańskie Studia Azji Wschodniej* 2020, z. 18, ss. 144-150.
4. M. Łagiewska, K. Zeidler, Bruce Lee's Case: Intellectual Property vs. Free Access to Culture and Protection of Public Interest, *Journal of the Polish Section of IVR* 2020, No. 3(24), ss. 79-92.
5. M. Łagiewska, *Geographical Indications under Chinese Law*, *Ukrainian Journal of Sinology Studies* 2021, Issue 4, ss. 55-62.
6. M. Łagiewska, *New Trends in Solving BRI-Related Disputes*, *CLD Research Brief No. 5/2021*, <https://cld.web.ox.ac.uk/files/finalrbmagdalenapdf>
7. M. Łagiewska, Ratification of the 1995 UNIDROIT Convention in Poland: Pipe dream or realistic prospect?, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2021, No. 2(50), ss. 125-133.
8. K. Zeidler, M. Łagiewska, Liberalism Versus Communitarianism in Cultural Heritage Law, *International Journal for Semiotics of Law - Revue internationale de Semiotique juridique* 2021, vol. 34, nr 3, ss. 657-668.
9. M. Łagiewska, Rozwiązywanie sporów wynikających z Inicjatywy Pasa i Szlaku, *Azja-Pacyfik* 2021, t. XXIV, ss. 29-37.
10. M. Łagiewska, Droit Chinois Traditionnel: Vision des Confucianistes et Legistes, *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Semiotique juridique* 2022, Vol. 35, ss. 479-492.
11. **M. Łagiewska, International Dispute Resolution of BRI-Related Cases: Changes and Challenges, *Journal of Contemporary China* 2022, 33(149), ss. 809–822.**
12. M. Łagiewska, Amendments to Chinese Criminal Law Concerning Intellectual Property Crimes, *Azja-Pacyfik* 2022, nr 25, ss. 29-42.

13. M. Łagiewska, Zielone Chiny – marzenie czy niedaleka przyszłość? Recenzja książki Łukasza Gacka Cywilizacja ekologiczna i transformacja energetyczna w Chinach, Azja-Pacyfik 2022, nr 26, ss. 95-100.
14. K. Zeidler, M. Łagiewska, Sailing law: Question about the status of discipline and research programme, International Sports Law Review Pandektis 2022, Vol. 14, issue 3-4, ss. 288-299.
15. M. Łagiewska, Resolution of Cross-Border Disputes: A Chinese Perspective, Ukrainian Journal of Sinology Studies 2022, issue 5, ss. 50-54.
16. **Huang, K., Shen Enhui, Prusinowska, M., Ji Ma, Łagiewska, M., COVID-19 and Dispute Resolution in China: Trends in Arbitration and Litigation, Asian Journal of Comparative Law 2023, vol. 18, no. 1, ss. 81-90.**
17. M. Łagiewska, Prawo arbitrażowe Chińskiej Republiki Ludowej na tle ustawy modelowej UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym – zagadnienia wybrane, Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis 2023, vol. 12 (1), ss. 49-60.
18. M. Łagiewska, Arbitration with Chinese Characteristics and its Long Pathway Towards International Standards, Brazilian Journal of Alternative Dispute Resolution 2023, no. 9, ss. 191-204.
19. M. Łagiewska, Effectiveness of International Instruments in Restitution of Cultural Properties, Isaidaat Law Review 2023, no. 2, ss. 73-78.
20. M. Łagiewska, New Technologies in International Arbitration: A Game-Changer?, International Journal for the Semiotics of Law 2024, vol. 37, no. 3, ss. 851-864 – *artykuł wykorzystany w monografii habilitacyjnej.*
21. M. Łagiewska, Służba zagraniczna w Chinach: rozważania na tle rozwiązań prawnomiędzynarodowych, Europejski Przegląd Prawa Stosunków Międzynarodowych 2024, nr 1, ss. 77-86.
22. M. Łagiewska, Aesthetics of Trademarks with an Asian Flavour, International Journal for the Semiotics of Law 2024, Volume 37, ss. 2343–2354.

Osiągnięcia naukowe, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy muszą stanowić „znaczący wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej”. Za K. Ślebziakiem powtarzam, bo podzielam Jego pogląd w tym zakresie, że podstawowym pytaniem, na które należy odpowiedzieć, jest kwestia, czy dane osiągnięcie sprawia, że stan nauki w danej dziedzinie uległ rozwojowi (powiększeniu) oraz czy ma on charakter istotny (znaczący, niebagatelny).

W przypadku recenzowanej monografii, powinna ona spełniać kryteria stawiane rozprawom doktorskim, skoro stopień doktora habilitowanego jest kolejnym etapem awansu naukowego. Oznacza to, że za osiągnięcia naukowe, z merytorycznego punktu widzenia, można uznać tylko takie, które nie dość, że spełniają kryteria w postępowaniu doktorskim, to dodatkowo mogą być uznane za stanowiące znaczny wkład w rozwój danej dyscypliny naukowej.

Od osiągnięć naukowych na stopień doktora habilitowanego należałoby oczekiwać, że są one oryginalnymi rozwiązaniami problemu naukowego oraz dowodzą określonego merytorycznego poziomu wiedzy: K. Ślebzak, *Komentarz do wybranych przepisów ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. K. W. Baran, Warszawa 2020, art. 219 (Lex Online).

Jak wspominałem wyżej, mam pewne wątpliwości, czy recenzowana rozprawa habilitacyjna rzeczywiście w sposób oryginalny rozwiązuje jakiś poważny problem naukowy i tym samym, czy jest osiągnięciem stanowiącym wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne. Takich wątpliwości nie mam jednak w przypadku pozostałego dorobku publikacyjnego.

Całość dorobku potwierdza, że Habilitantka posiada rozeznanie w temacie arbitrażu, prawa międzynarodowego publicznego, prawa rodzinnego, w tym prawa obcego (ChRL). Habilitantka wykazała zatem określony merytoryczny poziom wiedzy.

Dorobek publikacyjny jest bez wątpienia dowodem wysiłku Habilitantki, potwierdza Jej ogólną orientację w literaturze przedmiotu, wystarczające umiejętności analitycznego myślenia i umiejętności posługiwania się słowem pisanym.

W przypadku Habilitantki nie bez znaczenia jest biegła znajomość języka chińskiego i odpowiednie przygotowanie (wykształcenie) w zakresie kultury Chin, które pomaga w swobodnym poruszaniu się po materiałach źródłowych na temat prawa ChRL. W tym zakresie kompetencje Habilitantki są wybitne i jest Ona jedną z niewielu nie tylko w Polsce, ale i w Europie osób rozumiejących specyfikę i uwarunkowania kulturowe, społeczne oraz polityczne systemu prawnego ChRL. Takie kompetencje nabywa się długo, a specjalistów w tej dziedzinie jest w Polsce tylko kilku. Należy docenić wytrwałość Habilitantki w rozwoju zawodowym na tym kierunku. Nie mam jakichkolwiek wątpliwości, że Habilitantka osiągnęła już dawno samodzielność naukową w tym zakresie i może w przyszłości kształcić studentów oraz kadry naukowe i pomagać osobom zainteresowanych kulturą prawną Chin w prowadzeniu badań naukowych.

IV. Konkluzje recenzji

Poradnik RDN słusznie wskazuje, że „*autor recenzji zawsze powinien kierować się zasadami etyki pracownika naukowego, mając przede wszystkim na względzie rzetelność i uczciwość naukową*” (s. 33). Jako recenzent mam szczególny obowiązek względem Habilitantki obiektywnej oceny Jej dorobku, bez względu na relacje oraz konkluzje recenzji złożonych przez pozostałych recenzentów w tym postępowaniu.

Stwierdzam ostatecznie, że Habilitantka „*posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej jedną monografię naukową*”.

Monografia *Digitalization and the Use of New Technologies in International Arbitration*, Brill 2024, ss. 207, spełnia wprawdzie minimalne wymagania określone w ustawie (art. 219 ust. 1 pkt 2a ustawy), ale pozostały dorobek pozwala na przedstawienie pozytywnej konkluzji, jak i zawnioskowanie o dalsze procedowanie wniosku o nadanie stopnia.

Konkluzja recenzji jest zatem pozytywna.

